

Марія Воронова

Маріуполь (Україна)

СКАНДИНАВСЬКІ РУНІЧНІ НАПИСИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ОМЕЛЯНА ПРИЦАКА

Виникнення, розповсюдження та розвиток рунічної писемності є одним з найважливіших культурних звершень германських племен у ранній період їхньої історії. Руни існували в Скандинавії в декількох варіантах. Це перш за все футарк – старші руни. Усього їх 24, і складаються вони лише із вертикальних та похилих паличок. Поступово футарк модифікувався у молодші, або скандинавські, руни. У молодшому рунічному ряді знаків усього 16. Розрізняють данський та шведсько-норвезький варіанти молодших рун.

О. Прицак цікавився рунічними написами як історичними джерелами з історії Скандинавії та Східної Європи. На основі наукових надбань попередників він проводив власні дослідження, результати яких опубліковані у першому томі праці «Походження Русі». Основна увага О. Прицака зосереджена на рунічних текстах, виконаних молодшим футарком. Він практично повністю проігнорував старшорунічні написи, їхні особливості та процес модифікації.

Вчений погоджувався з думкою про неабияку важливість рунічних написів як історичних джерел, але знайшов у них, на його власний погляд, слабкі місця. Перш за все, це стислість та одноманітність змісту напису, що призводить до складнощів під час їхнього датування. Тим не менше О. Прицак дійшов висновку, що рунічні написи дають цінну інформацію про давньоскандинавську соціальну структуру, релігійне життя, мистецтво, походи за кордон (як торгівельні, так і завоювальницькі).

До періоду 800–900 рр. О. Прицак відносив 43 написи: 20 з них виконані данським футарком, 23 – шведсько-норвезьким. Найваж-

ливішими рунами того періоду він вважав три йотландські написи: The Sparlösa Runestone (Vg 119), The Kälvesten stone (Ög 8), The Rök Runestone (Ög 136).

Серед рунічних написів 900–940 рр. особливу увагу дослідника привернув The Glavendrup stone (DR 209) з о. Фюн. Другий з найвідоміших рунічних каменів того періоду, описаний О. Пріцаком – The Tryggevælde Runestone (DR 230) з о. Зеландія.

Далі у своєму дослідженні вчений описав рунічні написи періоду 940–1000 рр., які були виявлені у Данії, Норвегії, о. Мен та о. Готланд. У Данії цей час представлений кількома каменями, що становлять найбільший історичний інтерес. Найважливішими з них є The Jelling stones, The Hedeby stones, The Sønder Vissing Runestone.

Написи, що датуються періодом з 1000 до 1050 рр., існують в Данії, Норвегії, Ямтланді, Швеції, Готланді, Україні. О. Пріцак визначив, що написи цього періоду дають яскраве уявлення про соціальну та політичну термінологію тих часів, при цьому він зазначив, що тексти написів части загадкові і багатозначні, що ускладнює їхнє прочитання. Окрему увагу О. Пріцак приділив рунічним пам'яткам, які були виявлені на території Східної Європи (Стара Ладога, Городище під Новгородом), у Балтійському регіоні (Даугмальське городище), а також на території України.

Таким чином, О. Пріцак дослідив середньовічні скандинавські рунічні написи як важливі історичні джерела з історії Скандинавії та Східної Європи. Його дослідження не відрізняється особливою новизною. У більшій мірі воно є результатом опрацювання надбань попередників, проте заслуговує на неодмінну увагу. Адже часом висновки вченого не співпадають із загальновизнаними поглядами провідних рунологів, що і надає праці оригінальності.

Список основних джерел та літератури:

1. Вебер Э. Руническое искусство / Э. Вебер; [пер. с нем. Е. М. Скопинцева]. – СПб. : Евразия, 2002.
2. Мельникова Е.А. Скандинавские рунические надписи: новые находки и интерпретации. Тексты, перевод, комментарий / Е.А. Мельникова. – М. : Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 2001.

3. Пріцак О. Походження Русі. Стародавні скандинавські джерела (крім ісландських саг) / О. Пріцак; [пер. з англ. О. Буценка та Ю. Олійника]. – Т.І. – К., 1997.

4. Роэсдаль Э. Мир викингов : викинги дома и за рубежом / Э. Роэсдаль; [пер. Ф. Золотаревской]. – СПб. : Всемирное слово, 2001.